

UPPSALA
UNIVERSITET

BESLUT

2014-11-18

Dnr UFV 2014/1374

Riktlinjer för hantering och bevaring av mänskliga kvarlevor vid Uppsala universitets museer

UU Musik och museer

Box 256
SE-751 05 Uppsala

Besöksadress/Visiting address:
S:t Olofsgatan 10B

Handläggare
Margaretha Andersson
Avdelningschef

Telefon/Phone:
018-471 18 76
+46 18 471 18 76

Telefax/Fax:
018-471 15 20
+46 18 471 15 20

www.uu.se

Margaretha.Andersson
@uadm.uu.se

Liksom många andra museer förvaltar Uppsala universitets två museer, Museum Gustavianum och Evolutionsmuseet, en betydande mängd mänskligt material vilket kan delas in två grupper som delvis överlappar varandra:

1. obrända och brända människoben från arkeologiska undersökningar samt mumier.
2. Anatomiska samlingar främst bestående av osteologiskt material (lösa kranier, postkraniala ben och monterade skelett och bäcken) men även mjukvävnad (monterade lösa organ och vävnadssnitt). Bland de monterade skeletten finns för närvarande två individer vars namn är känt. Det yngsta osteologiska materialet i den anatomiska samlingen kommer från första hälften av 1900-talet.

Då materialet tillgängliggörs på olika sätt, främst för forskning och utbildning, har Uppsala universitets museiråd under 2013 uppdragit åt verksamheterna att utarbeta etiska riktlinjer. Museirådet har tagit del av förslaget som ansluter väl till internationell praxis.

Beslut har fattats av undertecknad rektor i närvaro av universitetsdirektören Kerstin Jacobsson efter föredragning av avdelningschefen Margaretha Andersson. Närvarande därutöver var museicheferna Marika Hedin och Mats Eriksson.

Eva Åkesson

Margaretha Andersson

UPPSALA
UNIVERSITET

Dnr UFV 2014/1374

Riktlinjer för hantering och bevarande av mänskliga kvarlevor vid Uppsala universitets museer

Innehållsförteckning

Definitioner _____	3
Tidsaspekt, hantering och bevarande _____	3
Tillgänglighet för studenter och forskare _____	3
Utställnings-/visningsverksamhet _____	3
Forskning, dokumentation och provtagning _____	4
Bildpublicering _____	4
Lån av material _____	4
Nyförvärv och gallring _____	4
Repatriering och återbegravning _____	5
Ansvarsförhållanden _____	5
Uppdatering _____	5

Definitioner

Som mänskliga kvarlevor räknas allt som en gång tillhört en människokropp av arten *Homo sapiens* (t.ex. ben, hår, tänder, mjukdelar etc.). Det mänskliga materialets bevaringsgrad (t.ex. aska, mumifierade kroppar eller spritpreparat) gör ingen skillnad. Undantag utgörs av föremål tillverkade av mänskligt material då föremålets ursprungliga syfte har varit att användas som verktyg, musikinstrument, bruksföremål, eller religiösa föremål (inkl. relikier). Mänskliga kvarlevor som förvaltas av Uppsala universitets museer tillgängliggörs primärt för forskning och utbildning. Utgångspunkten är att all hantering av mänskliga kvarlevor ska kännetecknas av respekt för den enskildes integritet, etiska bedömningar, restriktivitet och transparens/tydlighet.

Tidsaspekt, hantering och bevarande

Uppsala universitets museer gör ingen tidsmässig uppdelning av materialet utan strävar efter lika behandling av alla mänskliga kvarlevor oavsett datering. Alla identifierade mänskliga kvarlevor ska förvaras väl uppmärkta.

Tillgänglighet för studenter och forskare

Uppsala universitets samlingar ska ses som en resurs för studenter och forskare vid universitet och andra vetenskapliga institutioner. Studenter och forskare som beviljas tillträde till samlingarna ska iaktta museernas föreskrifter och respekt för mänsklig värdighet. Allmänheten får tillgång till museernas samlingar via utställningar. Beslut om undantag fattas av respektive museichef och kan inte överklagas.

Utställnings-/visningsverksamhet

Ett av syftena med att mänskliga kvarlevor förvaltas av Uppsala universitet är att dessa ska kunna brukas för att förmedla forskningsresultat, visa evolutionens utvecklingslinjer, människans roll inom de biologiska vetenskaperna och att belysa såväl tidigare levnadsförhållanden som historiska förhållningssätt till döda kroppar och ”Den Andre” med fokus på skillnaden mellan den som betraktas som avvikande i relation till normen i olika tider och kulturer. Mänskliga kvarlevor kan också visas i utställningar t.ex. för att förklara samlingarnas värde och olika biologiska aspekter. Utställningar ska produceras under beaktande av etiska värderingar och de museiprofessionella normer som utformats av det internationella museiorganet ICOM. När mänskliga kvarlevor visas måste kontexten klart framgå och förklarande texter ska alltid finnas i anslutning till de utställda lämningarna.

Forskning, dokumentation och provtagning

Tillstånd att bedriva forskning på mänskliga kvarlevor kan beviljas efter ansökan från forskare som är knuten till en forskningsinstitution. Forskarens kompetens, syfte, material och ev. kvantitet för provtagning ska klart framgå av ansökan, liksom uppgifter om publicering. Uppsala universitet beviljar inte tillträde till mänskliga kvarlevor som ingår i ett pågående repatrieringsärende.

Om undersökning och/eller provtagning beviljats ska denna ske i samråd med, och vid behov i närvaro av behörig personal från museet. Destruktiva analyser beviljas endast i undantagsfall. En rapport om resultaten ska tillställas Uppsala universitet inom fyra år.

Bildpublicering

Uppsala universitets museer ska tillämpa en restriktiv hållning till publicering av mänskliga kvarlevor med undantag av fotografering för museernas egen dokumentation och inventarium. För att fotografier av mänskliga kvarlevorna ska kunna publiceras i vetenskapliga sammanhang eller visas offentligt i utställningar krävs en av Uppsala universitet beviljad ansökan. Fotografier får ej förvanskas, eller användas i oetiska sammanhang. Inte heller får fotografier modifieras utan tillstånd eller användas för kommersiellt bruk. Uppsala universitets egna fotografier ska användas i första hand.

Lån av material

Uppsala universitets museer ska tillämpa en mycket restriktiv hållning till utlåning av mänskliga kvarlevor. Särskild ansökan krävs. Vetenskapliga undersökningar ska i möjligaste mån ske i samlingarnas lokaler. Om mänskliga kvarlevor tillfälligt lånas ut, t.ex. till en utställning eller för forskning ska syftet och användningen vara klarlagd. En institution måste vara mottagare och därtill tillgodose en säker plats där materialet kommer analyseras/förvaras. Materialet måste hanteras på ett etiskt godtagbart sätt, även under transport. Mottagande institution ansvarar för att utlånat material återlämnas.

Nyförvärv och gallring

Uppsala universitets museer ska tillämpa en mycket restriktiv hållning i fråga om nyförvärv och gallring, sk de-accession, av mänskliga kvarlevor. Endast lämningar med full dispositionsrätt tas emot, d.v.s. inga förbehåll godtas. Varje förvärv ska motiveras skriftligt och dokumentation måste åtfölja kvarlevorna. De-accession sker normalt inte (för undantag se nedan).

Repatriering och återbegravning

Alla ärenden som rör återföring, sk repatriering, och återbegravning beslutas av rektor efter beredning. Varje fall bedöms individuellt och innan beslut fattas ska vetenskapliga, etiska och kulturella aspekter beaktas och mottagarens legitima krav utredas. Uppsala universitet har ingen möjlighet att arbeta aktivt för repatriering men då förfrågningar inkommer ska ansvarigt museum påbörja ett ärende för utredning. Slutgiltigt beslut om repatriering fattas av regeringen efter ansökan av Uppsala universitet.

Uppsala universitets hållning är att undvika återbegravning om så är möjligt. Materialet bör istället förvaras tillgängligt för framtida forskning t.ex. genom deponering i ossuarium eller på annan för ändamålet avsedd plats om inte starka skäl talar mot detta. De mänskliga kvarlevorna ska då förvaras så att de inte blandas samman eller förstörs, t.ex. av fukt eller mögel.

I de fall då återbegravning ändå beslutas ska kvarlevorna först genomgå en grundlig vetenskaplig dokumentation. Dokumentationen ska förvaras vid Museum Gustavianums respektive Evolutionsmuseets samlingar och kan komma att användas i vetenskapligt syfte.

Ansvarsförhållanden

Ärendehantering sker vid respektive museum där föremålet/föremålen finns bevarade. Museicheferna är ytterst ansvariga för respektive samling.

Uppdatering

Detta dokument kommer att revideras och uppdateras med högst fem års mellanrum eller vid behov.

